



अकोला शहरातील माध्यमिक शाळांमधील इयत्ता ९वी तील विद्यार्थ्यांच्या पालक पाल्य संबंध व शैक्षणिक संपादनूक यांच्या सहसंबंध्याचा अभ्यास

डॉ. वसुधा विनोद देव

सहयोगी प्राध्यापक, शासकीय अध्यापक महाविद्यालय, अकोला.



सारांश :

विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासात पालकांची भुमीका महत्वाची आहे. ज्या कुटूंबात पालक आणि पाल्य हे संबंध विश्वासावर व प्रेमावर आधारीत असतात, त्या विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास निकोप झाल्या शिवाय राहत नाही. या उलट ज्या कुटूंबात पाल्य व पालक यांचे संबंध कटू, नकारात्मक असतात त्या कुटूंबातील पाल्याचा विकास हा खुंटतो, शिवाय लींगभेदानुसार मुले आणि मुली यांच्याकडे पाहण्याचा पालकांचा दृष्टिकोन हा विभिन्न असल्यामुळे पाल्याच्या संपादनूकीवर याचा परिणाम होतो. पालकांच्या भुमीकेनुसार विविध घटकांचा विचार यामध्ये अंतर्भूत आहे. जसे काही पालक संरक्षक, नकारात्मक, सतत शिक्षा करणारे, कधी प्रेमळ, कधी आपल्या पाल्याला नाकारणारे असतील तर त्याचा त्याच्या संपादनूकीवर निश्चितपणे परिणाम होतो. हा परिणाम पाहण्यासाठी डॉ. नलीनी राव यांच्या पालक पाल्य संबंधावर आधारीत प्रमाणीत चाचणीचा वापर करून विविध प्रकारचे निष्कर्ष काढण्यात आलेले आहेत.

बीजशब्द — विद्यार्थी, पालक—पाल्य संबंध, शैक्षणिक संपादनूक, सहसंबंध.

प्रस्तावना :

विद्यार्थ्यांला जर शैक्षणिक प्रगती साधायची असेल तर त्याला त्याच्या पालकांकडून सुविचारांची, सुसंस्कारांची शिदोरी नेणे अत्यंत गरजेचे आहे. त्याचप्रमाणे त्याच्या सुप्त गुणांना वाव देणेही तेवढेच गरजेचे आहे. आई वडीलांची प्रेरणा व प्रयत्न, प्रोत्साहन हे विद्यार्थ्यांला कोणत्याही परिस्थितीत सामोरे जायला बळ देते. पालकांनी आपल्या मुलांना त्यांच्या इच्छेनुसार शिक्षण घेवु दिल्यास त्याच्या शैक्षणिक संपादनूकीमध्ये आमूलाग्र असा बदल दिसून येतो. आपल्या पाल्याचे व्यक्तिमत्व हे स्वतंत्र आहे याची जाणीव प्रत्येक पालकाने ठेवणे गरजेचे आहे. अनेक वेळा पालक स्वताच्या अपत्याची तुलना अनेक मुलांशी करतात आणि आपल्या पाल्याचा आत्मविश्वास हा कमकूवत करतात. विद्यार्थ्यांच्या मानसिक विकासासाठी पालक आणि पाल्य संबंध हे निकोप असणे गरजेचे असते.

समस्या विधान :

“अकोला शहरातील माध्यमिक शाळांमधील इयत्ता ९वी तील विद्यार्थ्यांच्या पालक पाल्य संबंध व शैक्षणिक संपादनूक यांच्या सहसंबंध्याचा अभ्यास”.

संशोधनाची उद्दीष्टे :

- १) पालक पाल्य यांच्या संबंधाचे अध्ययन करणे.
- २) विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक संपादनूकीचा अभ्यास करणे.

३)पालक पाल्य संबंध शैक्षणिक संपादनूक यांच्या सहसंबंधाचा अभ्यास करणे.

संशोधनाची परिकल्पना :

पालक पाल्य यांच्या संबंधाचा पाल्याच्या शैक्षणिक संपादनूकीवर परिणाम दिसून येत नाही.

चले :

- अ) स्वाश्रयी चल :- पालक पात्र संबंध
ब) आश्रयी चल :- शैक्षणिक संपादनूक
क) बाह्य चले :- कुटूंब, शाळा, परिसर

संशोधनाची व्याप्ती :

प्रस्तुत संशोधन हे अकोला शहरातील माध्यमिक शाळा इयत्ता — ९ वी व पालक पाल्य संबंध्या व पाल्याची शैक्षणिक संपादनूक यांच्या पुरते मर्यादीत आहे.

न्यादर्श :

प्रस्तुत संशोधनाकरीता अकोला शहरातील माध्यमिक शाळेतील वर्ग ९ वी च्या १०० विद्यार्थी ज्यात ५० मुले व ५० मुलींचा अंतर्भाव करण्यात आलेला आहे.

माहिती संकलनाची साधने :

सदर संशोधनासाठी डॉ. नलीनी राव यांच्या पालक—पाल्य संबंधावर आधारीत प्रमाणीत चाचणीचा वापर करण्यात आलेला आहे. १०० प्रश्न असलेली ही पालक पाल्य संबंधाची चाचणी आहे. या चाचणीत पुढील घटकांचा अंतर्भाव आहे. Protecting, Symbolic punishment, Rejecting, Object punishment, demanding, indifferent, symbolic reward, loving, object reward, neglecting हे दहा प्रकार म्हणजे दहा प्रकारच्या पालकांच्या व्यक्तीरेखा नोंदविण्यात आलेल्या आहेत.

पध्दती :

सदर संशोधनासाठी सर्वेक्षण पध्दतीचा अवलंब करण्यात आलेला आहे.

माहिती संकलन, विश्लेषण व अर्थ निर्वचन :

सदर संशोधनासाठी मध्यमान, प्रमाण विचलन, प्रमाण त्रुटी, व टि—टेस्ट, स्पिरमनचा सहसंबंध गूणक या सांख्यिकीय तंत्राचा अवलंब करण्यात आलेला आहे.

सारणी क्र. १ : प्रमाणित चाचणीच्या दहा घटकांचे मुला मुलींच्या प्राप्त माहितीचे मध्यमान, प्रमाण विचलन व टि—परिक्षीका

अ. क्र.	घटक	मध्यमान मुले (M-1)	मध्यमान मुली (M-2)	प्रमाण विचनल मुले (SD-1)	प्रमाण विचनल मुली (SD-2)	t-value
1	Protecting	69.5	65	10.5	10.95	2.097
2	Symbolic punishment	54.4	53.8	8.24	10.26	0.32
3	Rejecting	47	46.6	8.48	7.74	0.24
4	Object	48.1	45.9	9.40	10.73	1.09

	Punishment					
5	Demanding	54.4	55.4	9.5	10.5	-0.5
6	Indifference	55.5	51.0	9.7	10.25	2.26
7	Symbolic Reward	62.7	60.8	8.04	11.4	0.96
8	Loving	66.2	67.7	10.2	12.1	-0.67
9	Object Reward	53.50	53.50	10.9	13.05	-0.67
10	Neglecting	49	49.4	9.68	9.95	1.21

सारणी क्र. २ : मुला मुलींच्या शैक्षणिक संपादणुकीचे मध्यमान, प्रमाण विचनल व टि-परिक्षीका

अ. क्र.	घटक	मध्यमान मुले (M-1)	मध्यमान मुली (M-2)	प्रमाण विचनल मुले (SD-1)	प्रमाण विचनल मुली (SD-2)	t-value
1	प्रथम सत्रातील शैक्षणिक संपादणुक	59.1	62	11.2	9.4	-3.37
र्थ - मुलापेक्षा मुलींची शैक्षणिक संपादणुक अधिक आहे.						

सारणी क्र. ३ : विविध घटकांचा मुला मुलींच्या शैक्षणिक संपादणुकीशी सहसंबंध

अ.क्र.	घटक	मुले (P-1)	मुली (P-2)
1	Protecting	0.43	0.50
2	Rejecting	0.04	- 0.06

प्रस्तुत संशोधनात प्रोटेक्टिंग व रिजेक्टिंग या घटकांचा विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक संपादणुकीशी सहसंबंध काढल्यामुळे पालक-पाल्य संबंधावर आधारित प्रमाणित चाचणीतील इतरही आठही घटकांचे निष्कर्ष काढता येतील. प्रोटेक्टिंग व रिजेक्टिंग हे देन्हीही घटक विद्यार्थ्यांनी प्रतिसाद दिलेले उच्चतम घटक असल्यामुळे या दोघांचा सहसंबंध प्रस्तुत संशोधनात काढण्यात आलेला आहे.

निष्कर्ष :

१. मुलीपेक्षा मुलांना प्रकषनि जाणवते की त्यांचे पालक संरक्षण देणारे आहेत.
२. मुलीपेक्षा मुलांचे पालक त्यांना शिक्षा करतात असे प्रकषनि जाणवते.
३. मुलीपेक्षा मुलांना पालक अस्विकार करतात असे प्रकषनि जाणवते.
४. मुलीपेक्षा मुलांना पालक शारिरीक शिक्षा करतात असे प्रकषनि जाणवते..
५. मुलांपेक्षा मुलींना जाणवतं की पालक त्यांच्याडुन अपेक्षा ठेवतात.
६. मुलीपेक्षा मुलांना त्यांचे पालक उदासिन आहेत असे जाणवते.
७. मुलीपेक्षा मुलांना त्यांचे पालक अप्रत्यक्ष बक्षिस देतात असे जाणवते.
८. मुलांपेक्षा मुलींना त्यांचे पालक त्यांचेवर खुप प्रेम करतात असे जाणावते.
९. मुलीपेक्षा मुलांना त्यांचे पालक वस्तुरूपात बक्षिस देतात असे जाणवते.
- १०.पालक दुर्लक्ष करतात असे मुलीपेक्षा मुलांना जाणवते.
- ११.संरक्षण देणारे पालक व मुलांची व मुलींची संपादणुक यात वैध आणि विश्वसनीय धन असा सहसंबंध आहे.
- १२.मुलींचा व मुलांचा स्वीकार न करणारे पालक व मुलींची मुलांची शैक्षणिक संपादणुक यात सहसंबंध दिसुन आलेला नाही.

संदर्भग्रंथ सूची :

1. चितळे, आर. (१९९२). मुलांशी सुसंवाद, पुणे: उन्मेश प्रकाशन.

२. मलावी, व्ही. (२००५). तुमची मुले प्रतिभासंपन्न बाळे, मुंबई: सेल्फ डेव्हलपमेंट पब्लिकेशन
३. Baden, R. M. and Lallman I. (1978). Parental aspirations and expectations for daughters and sons: A comparative Analysis. (Book)
४. कुळकर्णी, स. (२००९). पालकनीती, पुणे : पालकनीती परिवाराचे प्रकाशन. (नियतकालीक)